

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiæ Augustæ Scriptores VI

Ælius Spartianus. Vulc. Gallicanus. Julius Capitolinus. Trebell. Pollio. Ælius
Lampridius. Flavius Vopiscus

Spartianus, Aelius

Lugduni Batavorum, 1671

De Macriano, XI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-51232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-51232)

vobis proposui deferre, non verba: ' maxime tanta rerum copia, ' ut triginta tyrannorum simul vitas scribendas accesserim.

'DE MACRIANO, XI.

C Apto Valeriano, diu clarissimo principē civitatis, ¹² fortissimo deinde imperatore, ad postremum omnium infelicissimo, vel quod senex apud Persas consenuit, vel quod indignos se posteros dereliquit, + quum Gallienum contemnendum Balista præfectus Valeriani & Macrianus primus intelligerent, quærentibus etiam

¹ *Maxime tanta rerum copia, ut triginta tyrannorum simul vitas scribendas accesserim.*] Hæc postrema verba, in libris omnibus, nulla comparent. sententia vero hujus loci cum his verbis etiam nulla est. nec eam multum adjuvat, *susceperim, quod pro accesserim* reposuit Casaubonus. detractione igitur non additione sanandus hic locus ad hunc modum: *rem enim vobis proposui deferre, non verba, maxime tanta rerum copia, ut in triginta tyrannorum simul vitas. ita ne una quidem littera minus antiqui scripti editique mens Trebellii hæc est; non eloquentiæ studuisse in hac historia scribenda, sed fidelitati tantum, & id propositi habuisse, ut res ipsas nudas potius, quam verba exquisite adfectata poneret. maxime, quum rerum, quas adgressus est tractare, copia ea sit, ut verbis eam augere velle & amplificare non sit necesse: triginta enim tyrannorum vitæ simul conscriptæ satis magnam rerum copiam subministrant, ut propterea verbis multis superfedere sit satius, & res solas simpliciter referre, quam diserte omnia & ornate litteris mandare. mira autem brevitate hanc sententiam his tot verbis expressit, maxime tanta rerum copia, ut in triginta tyrannorum simul vitas, hoc est, maxime tanta rerum copia, quæ est, vel quanta esse potest in*

triginta tyrannorum simul junctorum vitis. quæ loquendi forma, Græcismum plane respicit.

⁴ *Quum Gallienum contemnendum Balista præfectus Valeriani, & Macrianus primus intelligerent.*] Quid heic facit primus? aut quare primus Macrianus contemnendum Gallienum intellexit? Palatinus cum veteri editione, *primus dum*, legunt. conjectura mea non vana est corrigentis: & *Macrianus primus ducum*. sic Saturninus, *optimus ducum*, infra dicitur. quare *primus ducum* sit dictus, potest ex iis quæ de eo tota hac vita narrantur cognosci.

CASAUBONUS.

² *Ut triginta tyrannorum vitas simul scribendas accesserim.*] Non est Latina dictio: nam *susceperim* postulat sententia. abs regio duo postrema verba absunt.

³ *DE MACRIANO.*] Fuse omnia de isto auctor libro superiore. Zonaras semper Macrinum appellat patrem, filium Macrianum.

GRUTERUS.

² *Ut triginta tyrannorum simul vitas scribendas accesserim.*] Pal. ut in triginta tyrannos, simul vitas, suppressis duabus vocibus sequentibus.

⁵ *Et Macrianus primus intelligerent.*] Pal. *primus dum* intell.

v. Verba

etiam militibus principem, unum in locum concesserunt, quærentes quid faciendum esset. Tuncque confitit, Gallieno longe posito, Aureolo usurpante imperium, debere aliquem principem fieri, & quidem optimum, ne quispiam tyrannus existeret. Verba igitur Balistæ (quantum Mæonius Astyanax, qui consilio interfuit, asserit) hæc fuerunt. *Mea ætas & professio & voluntas longe ab imperio absunt, & ego, quod negare non possum, bonum principem quæro. Sed quis tandem est, qui Valeriani locum possit implere? nisi talis, qualis tu es. O Macriane, fortis, constans, integer, probatus in Rep. & quod maxime ad imperium pertinet, dives. Arripe igitur locum meritis tuis debitum: me profecto quamdiu voles, uteris tu cum Rep. Tantum bene agas, ut te Romanus orbis factum principem gaudeat.* Ad hæc Macrianus: *Fateor, Balista, imperium prudenti non frustra est. Volo enim Rep. subvenire, atque illam pestem à legum gubernaculis dimovere: sed non hoc in me ætatis est. Senex sum, ad exem-*

plum

SALMASIUS.

1 Verba igitur Balistæ, quantum Mæonius Astyanax qui consilio interfuit, asserit, hæc fuerunt: *mea ætas & professio.*] Euerunt, abest editioni primæ: lege igitur & distingue: verba igitur Balistæ, quantum Mæonius Astyanax, qui consilio interfuit, asserit: *Hæc mea ætas & professio, & voluntas longe ab imperio absunt.* sic sæpe alibi loquuti sunt isti scriptores: verba concionis. exemplum epistolæ. exemplum senatus consulti. & similia.

3 Me profecto quamdiu voles uteris tu cum rep. tantum.] Scrib. cum Pal. opt. C. *me profecto quamdiu voles, uteris. tu cum rep. tantum bene agas, ut te Romanus orbis factum principem gaudeat.* præfectus hic fuerat Valeriani, præfectum etiam sese offert Macriano imperium sumpturo, quem & ille simul præfectum cum imperio accepit. sic enim paulo post loquitur imperio consentiens Macrian. *tu tantum præfecti mihi studium, & annonam in locis necessariis præbe.*

4 Sed non hoc in me ætatis est.] Qui purius loquuti sunt, dixissent, sed non hoc sum ætatis. Suetonius in Galba: modo negligentior ac remissior quam curaveret principi electo, atque illud ætatis.

CASAUBONUS.

3 Me profecto quamdiu voles, uteris tu cum Rep.] Reg. *me profecto quamdiu volueris uteris. Tu modo cum Rep. bene agas.*

4 Sed non hoc in me ætatis est.] Scripti, at non hoc me ætatis est. & submovent iidem, non dimovere.

GRUTERUS.

2 Qualis tu es, o Macriane.] Illa, o Macriane, non visuntur in Pal. & sunt, puto, à librariis.

3 Me profecto quamdiu voles uteris: tu cuius rep. tantum bene agas.] Expressi scripturam Palatinam, præcipue cum fere etiam viseretur in codice Regio. impressi, *me profecto quamdiu voles uteris tu cum Republ. tantum bene agas.* quibus quid magis insubidum?

4 Sed non hoc in me ætatis est.] Sic & P.

I Dici-

plum equitare non possum. Lavandum est mihi frequen-
tius, edendum delicatius, divitiæ me jamdudum ab usu
militiæ retraxerunt. Juvenes aliqui sunt quærendi, nec
unus, sed duo vel tres fortissimi, qui ex diversis partibus
orbis Rom. rempublicam restituant, quam Valerianus fa-
to, Gallienus vitæ suæ genere perdidit. Post hæc in-
tellexit eum Balista sic agere ut de filiis suis vide-
retur cogitare, atque adeo sic aggressus est. Pru-
dentia tua Rempublicam tradimus. Da igitur liberos tuos
Macrianum & Quietum fortissimos juvenes, olim tribu-
nos à Valeriano factos: qui Gallieno imperante, quod boni
sunt, salvi esse non possunt. Tunc ille ubi intellectum
se esse comperit, Do, inquit, manus, de meo stipendium
militi duplex daturus: tu tantum præferti mihi studium,
& annonam in necessariis locis præbe. Jam ego faxim ut
Gallie-

CASAUBONUS.

¹ Divitiæ me jamdudum ab usu m.]
Non male alii libri, delicia.

SALMASIUS

² Qui ex diversis partibus orbis Roma-
ni.] Non hoc tantum loco, sed aliis
quam plurimis apud istos scriptores,
humanum orbem pro Romano legi scri-
ptum in optimis vetustissimisque
membris. quod semper cum dissi-
mulassem, & mendæ loco habuissim,
tandem nimia sua frequentia occur-
suque expressit, ut animadversione
dignum ducerem. ea sane gloria fue-
runt Romani, ut totum orbem suum
vocarent. hinc orbis Romanus passim
apud auctores reperitur pro universo
orbe. sic Romanum genus & humanum
genus indifferenter usurpant. Cicero
Varronem Romani generis doctissi-
mum appellabat. humanum genus alii
auctores eodem sensu usurpant, ut
cum Symmachus lib. 1. epist. sena-
tum vocat, humani generis partem melio-
rem. id est, Romani generis. & passim
apud alios auctores id occurrit, huma-
num genus, & hominum genus. humanus
orbis igitur hoc loco est ἡ οὐρανὸς ἡ.

nam humanus orbis appellatur quid-
quid terrarum ab hominibus incolit-
tur. Græci οὐρανὸς ἡ vocant. Roma-
nus orbis quidquid pareret Romanis.
frequenter tamen auctores & huma-
num orbem pro Romano, & Roma-
num pro universo orbe dicunt, quasi
nihil esset in orbe toto quin pareret
Romanis aut parere deberet. hinc
omnium gentium victorem pop. R.
vocabant.

GRUTERUS.

² Qui ex diversis partibus orbis Roma-
ni rempublicam.] Pal. humani; quod &
suum sensum habet, ut indicavi supra
ad caput secundum Valeriani senio-
ris.

⁴ Ut Gallienus sordidissimus femina-
rum omnium, duces, &c.] Sic & Pal.

CASAUBONUS.

³ Jam ego faxim, ut Gallienus sordi-
dissimus feminarum omnium duces sui pa-
rentis intelligat.] Cur dicat duces sui pa-
rentis, ex iis potest intelligi quæ supe-
rius in Regilliano dixit de singulari
prudentia Valeriani in eligendis du-
cibus. superlativus pro comparativo
posi-

Gallienus sordidissimus foeminarum omnium duces sui parentis intelligat. Factus est igitur cum Macriano & Quieto duobus filiis, cunctis militibus volentibus, imperator. Ac statim contra Gallienum venire cepit, utcumque rebus in Oriente derelictis. Sed quum XLV. millia militum secum duceret, in Illyrico vel ² in Thraciarum extremis congressus cum Aureolo, victus & cum filio interemptus est. Triginta denique millia militum in Aureoli potestatem concessere. Domitianus autem eundem vicit, dux Aureoli fortissimus & vehementissimus, ³ qui se originem diceret à Domitiano imperatore trahere ⁴ atque à Domicilla. ⁵ De Macriano autem nefas mihi videtur iudicium Valeriani præterire, quod ille in oratione sua quam ad senatum è Persidis finibus miserat, ⁶ posuit inter cætera. Ex oratione divi Valeriani: *Ego P. C. bellum Persicum gerens, ⁷ Macriano totam Remp. credidi, ⁸ quod à parte militari*

positus in illis, sordidissimus foeminarum omnium. nam ita accipiendum, qui est sordidior omnibus foeminis, & omni scorto turpior. Sed regius aliter multo scribit hunc locum, *Fam ego faxo, ut Gallienum sordidissimum foeminarum omnium mulierum, duces sui percuntem intelligant. potest scribi sordidissimum, foeminarum omnium virum.* in sequentibus verbis præfero vulgatam.

SALMASIUS.

¹ *Utrumque rebus in Oriente derelictis.] In Gallienis: sed Macrianus, retento in Oriente uno ex filiis, pacatis jam rebus, Asiam primum venit.*

² *In Thraciarum extremis.] In Thraciarum extimis.*

⁵ *De Macriano autem.] Pal. de Macrino autem. atque infra ita quoque scriptum: occisum autem per hos quos Aureolus miserat, ad comprehendendum Quietum Macrini filium. Zonaras etiam Macrinum patrem vocat, Macrianum filium. nec dubium mihi est, in ea familia & Macrinos & Macrianos, & Macros fuisse: nam infra, Cornelium*

Macrum, ex eadem familia virum nominat Trebellius.

GRUTERUS.

² *In Thraciarum extremis.] Pal. extimis.*

³ *Qui se originem diceret à Domitiano Imp. trahere atque à Domitilla.] Sic & Pal. nisi quod omiserit Imp. quod & omitti potest. vulgg. Domicilla.*

⁶ *Posuit. Inter cætera ex oratione.] Sic quoque interpunxerat Palatin. non ut vulgo, posuit inter cætera. Ex oratione.*

⁷ *Macriano totam rempubl. credidi quidem, à parte militari. Ille vobis, &c.] Repraesentavi bona fide quod erat in Pal. neque abibant aliorum mss. nisi quod ille, credidi quod à parte. minus concinne prius publicati; credidi quod à parte militari ille vobis fidelis &c.*

CASAUBONUS.

⁴ *Atque à Domicilla.] Scripti melius Domitilla. ut apud Suet.*

⁶ *Posuit inter cætera.] Male hæc distincta. Scrib. posuit. Inter cætera, ex orat.*

⁷ *Macriano*

ille vobis fidelis, ille mihi devotus, illum & amat & timet miles Utcunque res exegerit, cum exercitibus agit, nec P. C. nova vel inopinata nobis sunt. pueri ejus virtus in Italia, adolescentis in Gallia, juvenis in Thracia, in Africa jam provecti, senescentis denique in Illyrico & Dalmatia comprobata est, quum in diversis praeliis ad exemplum fortiter faceret. ³ Huc accedit quod habet juvenes

SALMASIUS.

7 Macriano totam Remp. credidi, quod à parte militari.] Emendo ex Palatino: Macriano totam remp. credidi quidem à parte militari: ille vobis fidelis, ille mihi devotus. posset tamen commodissime una voce inserta sic legi: Macriano totam remp. credidi quidem, sed à parte militari. factum suum senatui probare cupit Valerianus, quod uni totam remp. crediderit nam ab ea tantum parte credidisse se dicit, quæ rem militarem spectabat. nec hoc illis mirum aut novum videri debere ait, in tanta virtute prudentiaque Macriani, tot rebus & praeliis, jam inde ab ultima pæne pueritia comprobata.

CASAUBONUS.

8 Quod à parte militari ille vobis fidelis, il.] Scribe ex libris: Ego P. C. b. P. gerens, M. totam Remp. tradidi, quod à parte militari. Ille vobis fidelis, ille mihi devotus: illum & amat & timet miles. Ille utcumque, illud, quod a parte m. valet, quod attinet ad rem militarem, & curam de rebus bellicis.

SALMASIUS.

1 Utcunque res exegerit.] Scribe cum eodem Pal. illum & amat, & timet miles ille: utcumque res exegerit, cum exercitibus agit. ager etiam reposuimus pro agit, ita postulante sententia.

2 Nec P. C. nova vel inopinata nobis sunt.] Legendum: nec P. C. nova vel inopinata vobis sunt. pueri ejus virtus in Italia. non vult senatui mirum videri, quod totam rempublicam uni commiserit, cum virtus Macriani cognita & probata facti sui rationem sa-

Tom. II.

tis ostendat non inepte etiam possumus legere: hæc P. C. nova vel inopinata non sunt. quæ lectio non est deterior illa prior: immo etiam, si quid judico, melior. nec & hæc in veteribus libris pæpe invicem commutantur & convertuntur.

CASAUBONUS.

2 Nec P. C. nova vel inopinata nobis sunt.] Scrib. nec hæc P. C. pro inopinatas regius incognita.

GRUTERUS.

2 Nec P. C. nova vel inopinata nobis sunt.] Sic & Pal. nam edd. inopinata quod idem quidem cum altero, sed exprimenda in doles mss.

SALMASIUS.

3 Huc accedit quod habet juvenes filios, Romano dignos collegio, nostra dignos amicitia.] Romanum collegium hoc loco quid sit, ignorant docti, sed vitium prius lectionis purgemus, deinde de collegio Romano dicemus. omnino enim corrigendum: huc accedit quod habet juvenes filios, Romano dignus collegio nostra dignus amicitia. de Macriano enim, non de ejus filiis dixit, quod esset Romano collegio dignus. multa autem hac epistola congerit Valerianus, quibus senatui probet, magna ratione inductum se fecisse, ut totam remp. Macriano committeret. virtutem quidem ejus pueri, adolescentis, juvenis, viri, senis, eam fuisse, & tot experimentis & factis comprobata, ut alium deligere neminem potuisset, cui melius hoc credi debuerit. huc accedere, quod haberet juve-

T

juve-

juvenes filios, & fortes, quibus juvari posset, in hac sibi commissa reip. militari parte. Romano igitur eum dignum esse collegio & amicitia principis. quod de collegio Romano & amicitia principis heic dicitur, ad ista referendum est quæ in vitam Hadriani disseruimus de contubernali- bus & amicis principum, & inde exponendum. collegium enim quasi quoddam erat & corpus summorum virorum quos princeps ipse assumebat & deligebat, ut sibi à consiliis essent, & cum quibus agenda consultaret, deque maximis quibusque rebus tractaret. hi contubernales principis, hi familiares, hi collega, hi comites & amici dicebantur. principem quocunque irer sequebantur. inde comites ejus dicti: consiliis principis intererant & judicanti adsidebant. Spartianus in Hadriano: cum judicaret, in consilio habuit non amicos suos solum & comites, sed etiam jurisconsultos & præcipue Julium Celsum, &c. aliquando comites, aliquando amici, sæpius comites & amici simul dicuntur. Lampridius in Alexandro: injuriam nulli unquam amicorum comitumve fecit. ex consularibus viris, & prætoribus, & senatoribus, interdum etiam ex equitibus sumebantur. idem in Hadriano: optimos quoque de senatu in contubernium imperatorie majestatis adseruit. de equestri ordine etiam plerumque sibi amicos adoptabant: quod aliunde scimus verum esse. ad summam res hæc erat meri ejus plenique arbitrii, ut quos vellet in amicorum comitumve habere numero, ipse deligeret. Suetonius in Tito: amicos elegit, quibus etiam post eum princeps, ut sibi & reip. necessariis acquirerebant, præcipue quo sunt usi, sed omnium qui amici principis aut comites aut diebant, non una atque eadem ratio, dignitas atque ordo fuit. alios siquidem adhibebat, cum de negotiis ac jure tractaret, vel Romæ & in provinciis causas audiret. in hoc numero amicorum jurisconsultos fuisse video. Lampridius in Alexandro: negotia & causas prius à seniorum princi-

pius & doctissimis jurisperitis & sibi fidelibus, quorum primus tunc Ulpianus erat, tractari ordinarique, atque ita referri ad se præcepit. Spartianus in Hadriano scribit eum cum judicaret, præter amicos & comites, jurisconsultos etiam in consilio habuisse. hinc in rescripto divorum fratrum de jure patron. Volusius Macianus amicus noster. ita exponendum est illud Valerii Probi de notis litterarum: AM. N. amicus noster. alios porro habebat quos in secretis atque interius consilium admitteret, in quo de summa rep. agitabatur, legati audiebantur, & majora alia negotia de regni statu tractabantur. comites isti amicique principis, comites intra consistorium, & comites sacri consistorii consistorianique dicti sunt sub posterioribus imperatoribus, & primi ordinis erant. consistorium enim principis dicebatur τὸ ἱεῖον συνέδριον, ut Græci exponunt. Hesychius κρησιτάριον, ἱεῖον συνέδριον. hi sunt quos vulgo vocamus consiliarios. fuisse autem, ut notum est, comites primi ordinis, & secundi & tertii: quos titulos putant à Constantino inventos esse, dum singulos quosque aliquo honore cumulare cuperet, & testem adducunt Eusebium l. iv. de Constant. vita, cujus hæc verba sunt κρημάτων ἢ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ἡγεσίας, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς νέας, sed ex hoc Eusebii loco nihilo magis statui potest comites primi ordinis, & secundi tertiique primum creatos fuisse quam consules, & consulares, & duces, & senatores & alias dignitates quibus singulos quosque decorare consuevisse Constantinum ibidem refert Eusebius: ἀλλ' οἱ μὲν κρημάτων, inquit, οἱ δὲ κτημάτων περιουσίας ἐτύχωνον, ἀλλ' οἱ παλαιᾶς ἀξιαρχίας οἱ δὲ συμελικῆς βασιλείας οἱ δὲ ἀπὸ τῆς νέας ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἀξιαρχίας. κρημάτων δὲ ἡγεμόνες κτημάτων δὲ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ἡγεσίας, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς νέας. scribit neminem unquam in donatum à Constantino discessisse, in alios possessiones & pecunias congerebat,

gerebat, alios consulares, alios consules faciebat, plurimis ducatus dabat. quosdam comitiva primi ordinis, quosdam secundi, nonnullos tertii decorabat. quis ex his verbis colligat istos comitivarum ordines advenisse Constantinum? sed cum doctissimis hujus ætatis viris hoc vulgo persuasum sit, titulos illos comitum honorarios à Constantino introductos esse, libenter eorum sententiæ subscriberem, nisi certum haberem non Constantini tantum ayo sed omnium omnino etiam retro principum comites amicosque imperatoris in varias classes fuisse semper distributos. erant amici primæ admissio- nis, erant secundæ, erant & tertiæ. scribit Lampridius in Alexandro, *tan- tiæ illum moderatiōis fuisse, ut amicos non solum primi loci ac secundi, sed etiam infirmi- viros ægrotañtes videret.* si autem amici fuere, & primi & secundi tertiique loci, fuisse utique & comites certo certius. nam & *comes principis & amicus* idem, ac de eodem utraque appella- tio usurpari solita. hinc Spartianus, *amicos aut. comites* dicit. Lampridius, *amicorum comitumque.* in veteri inscrip- tione quidam appellatur, *amicus & comes Augusti nostri.* de comitibus imperatoris nobis affatim alibi dictum. comites enim illi amici proprie dicti qui imperatorem comitabantur, & quodammodo ejus contubernio utebantur. hi omnes, ut jam dixi, non eodem numero & dignitatis gradu apud imperatorem habiti. quidam erant primi ordinis: nonnullos secundus locus honestabat: alii in tertio ordine subsistebant. quibus cum princeps maxima quæque & seria com- municaret, hi digniores, & primi ordi- nis comites, & habebantur & dicebantur. reliqui pro sua quisque dignitate aut merito, secundi aut tertii ordinis comitibus adnumerabantur. cum autem in primis esset honorifi- cum, magnæque cujusdam ac præci- pue dignitatis instar obtineret in ami- cis & comitibus principis haberi & numerari, præter illos certos & dele-

ctos, quibus hoc revera ac proprie congruebat nomen, amicos & comites principis, factum est ut hæc etiam appellatio honorarii tituli vice, om- nibus fere præposituris præfecturis- que, tam civilibus, quam militaribus præponeretur, quæ postea brevitate causa, & loquendi usurpatione ve- rum nomen illius dignitatis aut præ- fecturæ cui addita esset, subvertit, & in ejus locum invaluit. exempli gratia: præfectus vel magister sacrarum largi- tionum honorario titulo dicebatur & *comes*, quasi qui comes esset & ami- cus principis. sic autem appellabatur *comes & magister largitionum.* postea communi loquentium usu vel usur- patione, ut brevius fieret, dictus est *comes largitionum.* idem dicendum de comite & magistro rerum privata- rum, quem comitem & amicum vocat Constantinus leg. 11. Cod. Th. de bonis vacantibus: *brevēs eorum plenissimos ad virum perfectissimum comitem & amicum nostrum mitti.* intel- ligit magistrum vel procuratorem re- rum privatarum, qui *comes & magister* cum diceretur, postea, *comes rerum pri- vatarum* dici cepit. sic *comes & magister officiorum*: sic alii plerique magistri ac præfecti qui titulo *comitum & amico- rum principis* decorati, eoque titulo ad præfecturam illam quam gerebant addito, dignitatis suæ appellationem honorifico illo additamento com- mutarunt, & de nomine tantum sunt vocitati. sic quod erat accessio tan- tum ad dignitatem, postea factum est ipsius nomen dignitatis. atque inde recentiores comitem de quovis præ- fecto dixerunt tam Græci quam La- tini. Hesychius: *ἄμυνος, ἀρχων, ἡγε- μών.* quod vero essent, quemadmo- dum docuimus, inter comites & ami- cos Augusti, quidam primi loci, quidam secundi & tertii, hinc factum ut majores celsioresque dignitates, ac præfecturæ sive magisteria, primi ordi- nis comitiva donarentur & orna- rentur, ut magistri officiorum, magi- stri militum, magistri sacrarum largi- tionum, & similes. minores autem

& mediocrum, ut ita dicam, secundi ordinis comitiva decorabantur: ut magistri epistolarum, magistri libellorum, memoriae, & dispositionum, cum aliis multis. hi enim comites & magistri dicebantur, sed comites erant secundi loci. vide tit. Cod. Th. de proximis scriniorum. Tribuni quoque militum minores comites dicebantur ab hac secundi ordinis comitiva. nam majores comites erant magistri militum & rei militaris praefecti, qui *comites rei militaris* appellabantur. Cod. Theod. ne comit. & trib. lau. praestentur: *succendi balneas ad tribunorum, sive ad minorum comitum usus.* & leg. 11. eod. tit. *tribunis & comitibus inferioribus denegavit.* Vegetio Tribunus dicitur minor comes. Glossa: *ἡγεμὸν ἡτοῦ τοῦ βασιλέως.* minima & infima erat tertii ordinis comitiva. Ceterum sciendam est, comitiva titulum omnibus fere dignitatibus semper adjunctum & adfixum fuisse, quasi quoddam honoris incrementum, illisque tantum ferme tribui solitum, qui dignitatis alicujus aut magistratus praefecturae merito pollebant, adeo ut posteriorum imperatorum aetate nulla sane inveniretur in aula dignitas, quae non comitivae honore esset ornata. fuere tamen & quidam solo honore comitivae praediti absque ulla alia dignitate aut praefectura. hi comites in palatio vel intra palatium dicebantur. quorum mentio Cod. Theod. tit. de comitibus vacantibus: *qui post probatos labores in nostro palatio comites esse meruerunt.* multae item veteres inscriptiones meminerunt comitum ordinis primi intra palatium. sic enim in palatio & intra palatium comites dicebantur, ut *comites in consistorio,* & *intra consistorium,* de consistorianis. sed de his plura in libro de officiis domus Augustae. quando coeperit haec comitum honoraria appellatio singulis quibusque in aula dignitatibus attribui solita, & cujus imperatoris inventum fuerit, non facile decerni potest. ex eo illius originem processisse plane

comperit habeo, quod omnes qui cum dignitate, in comitatu imperatoris essent, comites & amici principis appellarentur. cui rei argumentum est quod solis iis dignitatibus datum esse inveniatur comitis nomen, quae principis comitatum observarent, aut quae à principe ordinarentur, omnes qui hac appellatione donati sunt, de domo Augusta erant. reliqui magistratus qui Augustum non comitabantur, aut qui ab ipso non ordinabantur, amicorum quidem nomine ab Augusto honorabantur, sed non comitum. nam soli illi *comites & amici* qui in comitatu principis erant, ceteri *amici* tantum: vel etiam, *parentes & amici*: vel *parentes carissimi.* ita consules & praefecti urbis & proconsules, & provinciarum rectores, honoris gratia ab imperatore compellabantur. jurisconsultos quoque qui in judicandis causis consilio plerumque imperatoris adhibebantur, *amicos suos* princeps solebat appellare. in rescripto Divorum fratrum leg. xvii. de jure patron. *cum & ipso Macciano & aliis amicis nostris jurisprudentia, adhibitis tractavimus.* ibidem de Macciano: *Volusius Maccianus amicus noster.* ita etiam senatores appellare consueverat. qui vero magistratus gerebant, aut in majoribus dignitatibus constituti erant, & qui provincias administrabant, *parentes & amici Augusti* vocabantur. hinc de praefecto urbis in his auctoribus *parens & amicus noster.* & sic de aliis. quod etiam sub posterioribus principibus obtinuit. hinc illae inscriptiones in principum rescriptis ad praefectos, & proconsules in Cod. Theod. frequentes: *haec parens carissimo Augusti.* ubi parens non ex usu veterum Romanorum & pura Latinitatis debet accipi, sed ex recentiorum usurpatione qui *parentem* dixerunt quemvis proximum cognatumque, & consanguinitate propinquum. sic hodie rex Galliarum moris habet legatos suos & quos regendis provinciis imponit, *parentes* vel *cognatos* suos appellare. haec igitur erat

nes filios, ¹ Romano dignos collegio, nostra dignos amicitia. & reliqua.

DE

erat differentia eorum qui amici tantum imperatoris & eorum qui amici & comites simul dicerentur. nam quæ in sacro comitatu versabantur dignitates, aut quæ ex eo prodibant, amicorum comitumque imperatoris nomine vulgo insignita fuere. quorum comitum amicorumque tres ordines fuisse diximus. atque his fere solis comitiva, primæ, secundæ, tertiæ tituli attributi. qui præfectus Ægypti olim quod ab Augusto regenda Ægypto imponeretur, comitis nomine decoratus, cum sub primæ comitivæ honore eam provinciam regeret, dictus est comes Ægypti. sic qui præses olim Orientis, nam præsides à Cæsare ordinabantur, ab eadem ratione comes Orientis est appellatus. atque ita de ceteris comitibus provinciarum. sic quos ad quamlibet provinciam defendendam milite credito peculiariter destinabat imperator, qui duces olim vocabantur, comites post Constantinum dicti sunt, quod sub comitivæ primi ordinis dignitate ducendis militibus ab imperatore præficerentur. atqui hi sunt quos comes rei militaris ætas illa dixit. dux enim quilibet, comitivæ dignitate ornatus, comes dicebatur. tunc itaque dux & comes idem erat. postea vero infimæ Latinitatis ævo, & illo tempore, quo jam nullum fuit in Occidente imperium, duces & comites sic separati sunt, ut dux quibus una tota provincia, aut urbes plures administrandæ crederentur, appellarint: comites vero singularum urbium iudices & rectores. exinde comes certæ dignitatis & præposituræ nomen fuit, quod ad nos & hæc usque tempora propagatum est, & usu traditum, cum apud veru-

stiores comes non certæ sed vagæ dignitatis instar habuerit, quæ omnibus fere dignitatibus aulicis ornamentis & honorarii tituli vice accedebat: ita ut duces etiam qui ducendis militibus, aut provinciis regendis impositi essent, sub hac primi ordinis comitivæ dignitate, comites vulgo dicerentur. sed ut post longam tandem verborum profusionem ad id veniamus, cujus rei gratia tota hæc à nobis disputatio necessario fuit instituenda, collegam hæc & amicum vocat Valerianus Macrianum illum cui totius rei militaris in rep. curandæ summam crediderat quoad ipse abesset, ac bellum Persicum gereret. collegio, inquit, Romano dignus: nostra dignus amicitia. collegium & amicitiam principis junxit. nam, ut dixi, omnes quibus aliquam reip. partem administrandam, sive militarem sive civilem commisisset princeps; hi collegæ & amici, parentes & amici, comites & amici principis à principe ipso & in epistolis & in rescriptis, & in orationibus ejus vulgo audiebant. quod enim cum iis communicaret consociaretq; reip. gerendæ consilia Cæsar, & imperii regimine eos participaret, hinc collegæ & amici principis appellati. & collegium Romanum eorum omnium cæsus & corpus, quibus aliqua pars imperii Romani gubernandi esset commissa. cujus collegii Romani nomine, & ipsam etiam senatum comprehendere intelligique à Valeriano minime dubito.

CASAUBONUS.

[Romano dignus collegio.] Romanum collegium quid hic appelletur nescio: tamen ita veteres.